

Prefață

„Să se scrie **istoria antică, medievală și modernă a orașului Cluj** până la anul 1848 pe baza inscripțiilor, monumentelor, monedelor, documentelor originale, deci pe baza unor date cu autenticitate primară, pragmatic, cu simț critic și de o lungime după preferința concurentului. Publicația să fie însoțită de o colecție de documente, deoarece arhiva orașului este deschisă pentru concurenți, cu respectarea anumitor norme. Definierea formei depinde de autor. A se evita întinderea în expunere. Opera considerată cea mai bună va fi premiată cu o mie de florini austrieci. [...] Publicarea operei premiate, împreună cu stampele necesare, va fi realizată de orașul Cluj. Drepturile de autor ale operei rămân autorului. Lucrarea va fi publicată în termen de un an, după evaluarea și acceptarea ei.”

Așa sună hotărârea din 1863 a Consiliul orașului regal Cluj, pe baza căreia a fost publicat în *Kolozsvári Közlöny* [Monitorul de Cluj] anunțul concursului pentru redactarea istoriei urbei. Concurentului i se cerea atunci să scrie o istorie a orașului întemeiată pe utilizarea izvoarelor originale scrise și nescrise, supuse unor interpretări critice și atent verificate din punctul de vedere al autenticității lor. Se urmărea așadar redactarea unei istorii a orașului prin explorarea cu profesionalism a faptelor istorice. Totodată, lucrarea trebuia să fie completată de un diplomat menit să confirme cele scrise. Deși nu s-a stabilit lungimea lucrării, li s-a cerut celor interesați să fie succinți, să evite vorbăria și să se concentreze asupra esenței. Pe de altă parte, era asigurată publicarea operei, inclusiv a ilustrațiilor, „într-o formă demnă și sub supravegherea autorului”, căruia i se garantau și drepturile cuvenite, adică recompensa în bani. Orașul a înțeles amploarea „sarcinii trasate”, care presupunea „cercetări de mare anvergură nu numai în arhivele bogate ale orașului Cluj, ci și în alte arhive din țară”. Era limpede că „citirea și copierea documentelor, desenelor, releveelor etc. reclamă mult timp, costuri și un efort ce solicită nu numai ochii, ci și intelectul”. Prin urmare, orașul, îngrijindu-se de condiția fizică și intelectuală a aspirantului, prelungește termenul limită al concursului.

Așa s-a născut – și a apărut mai apoi, între anii 1870–1888 – unul dintre cele mai importante produse ale genului: istoria Clujului în trei volume, scrisă de Elek Jakab, directorul de atunci al Arhivelor Naționale Maghiare. Chiar dacă, din diferite motive, monografia nu a putut fi publicată în 1866, la aniversarea celor 550 de ani scurși de la ridicarea la rangul de oraș regal a Clujului, totuși opera premiată a lui Elek Jakab „a scris istorie”.

După alți 150 de ani trecuți în goană, „orașul-comoară” a ajuns din nou în pragul unei aniversări rotunde. Deși conducerea orașului nu a acordat o atenție deosebită celor 700 de ani de existență urbană a Clujului, cercetătorii interesați de istoria așezării au ținut să marcheze în mod profesionist marele eveniment. La sfârșitul verii anului 2016, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei și Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale ale României au comemorat acest moment semnificativ printr-o expoziție spectaculoasă, care a cuprins și o serie de rarități. În luna noiembrie a aceluiași an, instituțiile cu rol determinant în viața intelectuală, culturală și științifică a orașului, Universitatea Babeș-Bolyai, Universitatea Sapientia, Societatea Muzeului Ardelean și Centrul de Studii Transilvane al Academiei Române au organizat împreună o amplă conferință științifică internațională cu titlul *Cluj – Kolozsvár – Klausenburg 700*. Volumul de față conține majoritatea prelegerilor susținute la această manifestare, în variante extinse, completate cu note și editate. Clujul a stat atunci, desigur, în centrul atenției, însă au fost prezentate și diferite aspecte din istoria altor orașe. O trăsătură comună a trecutului acestor așezări e faptul că dezvoltarea lor nu a fost una neîntreruptă. Istoria lor, care se întinde pe mai multe secole, a cunoscut în mai multe rânduri atât lumina înfloririi cât și umbrele declinului.

După profesionalizarea istoriei din secolul al XIX-lea, istoriei urbane i s-a acordat o atenție tot mai sporită. Această nouă direcție de cercetare are mai multe explicații. Pe de o parte, urbanizarea acestei părți a țării, mai ales datorită populației săsești, a dublat posibilitățile de cercetare, deoarece atât istoricii germani cât și cei maghiari au început să se angajeze tot mai mult în explorarea istoriei mai îndepărtate sau mai recente a orașelor. Pe de altă parte, trebuie să avem în vedere atenția sporită a burgheziei locale educate, intelectuale față de „patria” lor mai restrânsă, atenție concretizată în marile monografii istorice ale orașelor din secolul al XIX-lea; este de ajuns să ne gândim doar la *Istoria Clujului* evocată mai sus, menționată deseori pur și simplu ca „Jakab Elek”. Marile schimbări istorice din secolul al XX-lea au creat o situație nouă și în cercetarea orașelor. Istoricilor maghiari și sași interesați de acest domeniu li s-au alăturat cei români. Din păcate, paralelismul existent și anterior – însă nu atât de accentuat – al acestor cercetări nu s-a putut diminua ori suprima în totalitate. Ca și în alte domenii ale științei istoriei, și în cercetarea urbană, în istoriografia maghiară, română și săsească se „discută” în paralel. Așa se face, de exemplu, că aspecte demult rezolvate în una dintre istoriografii, apar prezentate în alta ca rezultate noi ale cercetării. Toate acestea sunt

---

cauzate îndeobște de necunoașterea literaturii de specialitate, în principal din pricina barierei lingvistice. Conferința *Cluj – Kolozsvár – Klausenburg 700* și volumul prezent, cuprinzând prelegerile din cadrul acesteia, au avut ca scop, printre altele, dizolvarea acestor paralelisme, constituindu-se totodată într-o formă de bilanț a cercetărilor de istoria orașelor. Volumul bilingv maghiar-român prezintă cele mai noi rezultate în cercetarea istoriei urbane și are ca merit special unghiul larg de analiză aplicat de cele 51 de articole. Interpretând în cel mai larg spectru istoria orașelor, volumul asigură un cadru propice de exprimare pentru abordări atât din domeniul istoriei, cât și din cel al arheologiei, istoriei artei, istoriei sociale, istoriei instituționale, istoriei religiilor și istoriei culturale.

Revenim la momentul pomenit la începutul prefetei: Clujul l-a sărbătorit cu entuziasm și l-a ovaționat pe Elek Jakab pentru opera sa apărută la câțiva ani după marea aniversare, ce prezenta atât momentele glorioase, cât și cele mai puțin înălțătoare ale istoriei orașului. Astăzi, tot cu o întârziere față de momentul sărbătoresc, punem pe masa simbolică a științei acest volum. Deși nu este o monografie a „orașului-comoară”, el se constituie într-o colecție de studii despre „viețile” Clujului și ale altor orașe cu rol important în istorie. Sperăm să oferim aceeași bucurie cititorului precum opera ilustrului istoric menționat.

Cluj, în luna lui Florar, 2018

EDITORII